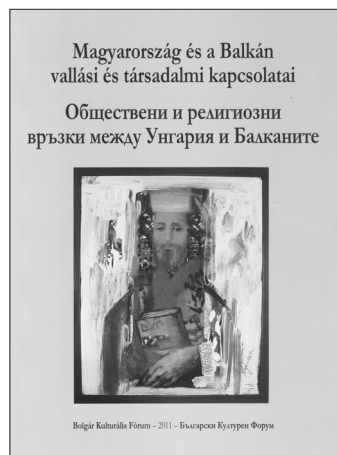


## СВ. НАУМ ОХРИДСКИ – СКРОМЕН УЧЕНИК, СВЯТ УЧИТЕЛ



**Обществени и религиозни връзки между Унгария и Балканите. Сборник по случай 1100-годишнината от смъртта на свети Наум Охридски (Ред. Т. Дончев, Кр. Менхарт, Имре Х. Тот). Будапеща, Български културен форум, 2011.**

„И като ходеше край галилейското езеро, видя двамата братя, Симона, наречен Петър, и брат му Андрея, че хвърляха мрежа в езерото, понеже бяха рибари. И казва им: Дойдете след Мене и аз ще ви направя ловци на човеци. И те веднага оставиха мрежите и отидоха след Него“ (Матей 4,18-20).

Подобно на свети Андрей, първия призован от Исус апостол, Наум е първият ученик на Кирил и Методий, който последва двамата братя при техните мисии във Великоморавия, Панония, а после в Рим, където през 868 г. по поръка на папа Адриан II го ръкополагат за свещеник, след това отново в Панония, после в Моравия и накрая, заедно с Климент и Ангеларий след изпълнен със страдания път се спасява в България. Владетелят княз Борис с радост приема свещеници-

книжовници, защото с помощта на българоезично духовенство иска да изкове единството на държавата си. Наум със сподвижниците си живее в столицата Плиска и в околните манастири и седем години преподава, след което прекарва още седем години в Девол, Македония, и накрая, през последното десетилетие от живота си, на брега на Охридското езеро, в основания и построен от него манастир „Свети Архангели“. Тук умира на 23 декември 910 г. И до днес вярващите го почитат като светец чудотворец.

Съвсем доскоро науката разглеждаше Наум предимно като мисионер и просветител, организатор на Орхидската и на Преславската книжовна школа, и по изненадващ начин не свързваше с името му нито едно литературно произведение. Преди повече от четиридесет години благодарение на работата на българския изследовател Стефан Кожухаров стана ясно, че Наум е развивал и поетическа дейност, написал е стихотворение във възхвала на свети Андрей, в чийто акростих се крие следният текст: „ПЪРВИЯ ХРИСТОВ АПОСТОЛ ВЪЗХВАЛЯВА НИЩИЯТ НАУМ“. Може да се допусне, че скромният ученик, по-късно виден просветител, би могъл да е автор и на много други анонимни поетични творби. Историческото значение на дейността на свети Наум се крие не само в разпространението на Христовата вяра в двора на българския княз, а по-късно в западните покрайнини на страната и в значителната му роля за създаването на старобългарската писменост и църковна литература, както и в това, че религиозният култ към него, разпространил се в региона на Охрид, столетия

наред по време на Османското владичество укрепва вярата и идентичността на православните християни. Нещо повече – по-късно оказва влияние и върху значителни слоеве от унгарското общество. В началото на XVIII в. заселилите се от този регион в Кралство Унгария българи, арумъни и гърци пренасят със себе си религиозната почит към него. В град Мишколц дори е построен параклис в негова памет. Личността на Наум е интегрираща за православните християни, живеещи в Унгария, тъй като свързва българи, гърци, сърби и румънци.

Всички тези обстоятелства, а също така и научният факт, че в неговите жития намираме важни допълнителни сведения за заселването на унгарците в днешната им родина, подтикнаха Българския културен форум – гражданската организация на българската творческа интелигенция в Унгария – в тясно сътрудничество с Института по славянска филология към Университета „Лоранд Йотвьош“ и Дебреценската академична комисия по история на изкуството да организира международна научна конференция по повод 1100-годишнината от смъртта на свети Наум Охридски, ученик на светите братя Кирил и Методий, създатели на славянската писменост. Форумът се състоя на 14 и 15 октомври 2010 г. в Българския културен институт в Будапеща. По инициатива и с дейното участие на изкуствоведката Марта Над и съвместно с православния диоцез в Унгария беше открита внушителна изложба на икони в катедралата „Света Богородица“ на площад „Пегьофи“. Бяха изложени произведенията на 32 съвременни художници и 12 икони, свързани с култа към свети Наум. Заместник министър-председателят Жолт Шемен изпрати поздравителен адрес по повод на събитието.

В книгата „Религиозни и обществени връзки между Унгария и Балканите“ са включени общо

20 студии и статии. Част от публикациите са изнесени като доклади на международната конференция под наслов „Унгарският култ към свети Наум Охридски“, другата част са научни изследвания, свързани с темата, но издадени по-рано. Към последните може да бъде причислена студията на Петер Кирай „Унгарците в легендата за Свети Наум“, където авторът прави езиков анализ на текста, посочва изворите и нейното значение за унгарската история. От предишните разработки присъстват съвместната публикация на Дюла Крищо и Имре Х. Тот „Най-старата легенда за свети Наум и основаването на унгарската държава“, оспорваща интерпретацията на Дюла Моравчик и цитиращите го историци, както и вече трудно достъпните за широката публика изследвания на Имре Х. Тот („Непознатият познат“, „Влиянието на манастира „Студион“ върху дейността на Константин-Кирил, Методий и техните ученици“).

Този тематичен кръг се допълва от публикациите на Христо Трендафилов, Гоце Жура, Елена Генова, Юлиана М. Пандур и Бернадет Пушкаш. Посочените автори правят разнообразен анализ на дейността на свети Наум и неговия кръг, на връзките им с унгарците, на църковния култ, свързан с техните личности и неговите културоложки проекции.

Следващата група проучвания акцентира върху общите религиозни връзки между Унгария и Балканите. Различни аспекти на култовете към светците се разглеждат в статиите на Ищван Челени и Кристина Менхарт, а Ася Събева-Юричка изследва взаимните влияния между българските народни песни и апокрифната литература. Изабела Пап се занимава с асимилацията на гърците в Унгария, Марта Бур разяснява стопанската и културна посредническа роля на балканските търговци, Венета Янкова анализира идентичността на българите в

Мишколц. Трима автори – Елвира Катуш, Анка Татаи и Шандор Фьолдвари – изследват ролята на университетската печатница в Буда в книгоиздаването на балканските народи. Ленард Ицван Мадяр представя спецификата на византийското селячество, докато Чаба Марцинка ни запознава с религиозния живот на средновековната унгарска държава.

Множество илюстрации, гравюри и икони украсяват и обогатяват изданието, а използването му е улеснено от триезичното съдържание и резюме на английски. Със своя широк интердисциплинарен характер книгата представлява интерес както за специалисти и студенти, така и за образованата широка публика.

*ТОШО ДОНЧЕВ*

